

KÁZMÉR KLÁRA

AZ ISKOLAVÁLASZTÁST BEFOLYÁSOLÓ LEHETSÉGES TÉNYEZŐK

nak. De a magyar kultúra és identitás is mást fog jelenteni számukra, mint a magyar anyanyelvi iskolába járók számára. A magyar nyelv és kultúra nem értéként jelenik meg, hiszen egy idegen nyelvi közegben akadályt jelent a másik nyelv elsajátításában, a szlovák nyelvű tananyagban való sikeresség elérésében. Egy ilyen nyelvi közegben a magyar nyelv minél hamarabbi letvetkőzése, elfelejtése a cél, hiszen az államnyelv követelmény, presztízse pedig megkérdőjelezhetetlen.

A magyar nyelvű iskolában közösségünk nyelvének és kultúrájának fontossága a természetes. Az a verbális „kiteljesezés”, amelyben a gyermek az oktatáson keresztül részesül, természetes módon megy végbe, építve a gyermek addigi nyelvi ismereteire. Sajátjának tudja és fogja érezni azt a kultúrát, amelyet szüleitől, nagyszüleitől kapott. Ugyanakkor megkapja az alapokat egy másik nyelv elsajátítására, és nem lesz számára idegen annak az országnak a kultúrája sem, amelyben él. Elindulhat a hozzáadott kétnyelvűség felé vezető úton, mely garantálja, hogy saját anyanyelve mellé egy másik nyelvet és kultúrát is megismerje, mindezt nem egymással felcserélő, hanem egymáshoz hozzáadódó módon. Amely mód nemcsak a magyar anyanyelvűek gazdagodását jelentheti, de a változatosságot, az abból adódó kreativitást értéként kezelve érték mindenki számára.

Minden évben számos írás születik Szlovákiában arról, hogy miért eredményesebb a kisebbségi magyar közösségek tagjainak az anyanyelvükön tanulniuk. A cikkek, tanulmányok írói kiemelik a tényezőket, amiért a kisdíjaknak az anyanyelvi iskolát kellene látogatniuk, és azt is, hogy mi történik akkor, ha a tanulók nem használhatják, nem fejleszthetik anyanyelvi kompetenciáikat, továbbá nem tanulhatnak nemzetiségük irodalmáról, kultúrájáról, hagyományairól. Kevesebben foglalkoznak az iskolaválasztás főbb indokainak bemutatásával. Jelen írásomban egy, a szlovákiai magyarok körében végzett kutatás eredményei alapján ismertetem azokat a lehetséges döntő tényezőket, melyek alapján a szlovákiai magyar szülők egy része iskolát választ gyerekeiknek.

Sokan azt gondolják, az iskolaválasztás a szülők szabad joga. A szabad döntés azonban esetenként – különböző kulturális, társadalmi, gazdasági tényezők miatt – nem mindenki számára adott. Minden szülő igyekszik gyermekének a legmegfelelőbb iskolát kiválasztani. A szülők döntése nemcsak gyerekük életét határozza meg, de hosszú távon nagymértékben befolyásolhatja az adott társadalmat is (Solymosi, 2013).

A szlovákiai magyarok körében végzett kutatásomban¹ olyan szlovákiai személyek vettek részt, akikhez szülei és szűkebb környezetük is magyarul beszéltek születésük óta, de a szülők mégis szlovák tannyelvű

alapiskolába írták gyerekeiket. A kutatást kérdőívvel végeztük. A kérdőívet magyar és szlovák² nyelven is elkészítettük, mert feltételeztük, hogy a kutatásban résztvevők már nem használják olyan magabiztosan egykori anyanyelvüket, mint most a szlovákokot. A kérdőívet 51 személy töltötte ki magyarul, 47 válaszadó pedig a szlovák nyelvet választotta. A kérdőív 31 kérdéséből jelenlegi írásomban 1 kérdést és az arra adott válaszok egy részét mutatom be. Az adatközlők válaszait javítás nélkül, eredeti formában közlöm. A kérdés így hangzott: *Ha emlékszik bármilyen körülményre, hogy hogyan történt az iskolaválasztása (akár az alapiskolában, akár a középiskolában), kérem, ossza meg velünk!* A feltett kérdésre 98 személyből 41 adatközlő nem fejtette ki véleményét, arra hivatkozva, hogy már nem emlékeznek vissza az iskolaválasztás körülményeire. A többi 57 válaszadótól származó információkból az alábbi öt iskolaválasztást meghatározó tényezők hozhatóak létre:

1. Iskolaválasztás a szülő vagy egy másik családtag által látogatott iskola tanítási nyelve alapján:

■ *Anyám szlovák iskolába járt, úgy gondolta jobban fog tudni ezen a nyelven segíteni tanulni.*

■ *Édesanyám felől a rokonság többsége szlovák anyanyelvű, édesanyám is szlovák alapiskolába/középiskolába járt, úgy gondolta így többet tud majd a tanulásban segíteni nekem.*

■ *Mivel bátyám is ezekbe az iskolába járt, evidens volt, hogy a szüleim engem is oda iratnak be.*

Az első kategóriába 24 adatközlő tartozik. Válaszaikból kiderül, hogy esetükben az iskolaválasztásnál az egyik szülő vagy egy másik családtag által látogatott alapiskola tanítási nyelve játszott döntő szerepet. Vagyis ez azt jelenti, hogy ha a szülők legalább egyike szlovák tannyelvű alapiskolában tanult, akkor magyarul szocializálódott gyermekét is szlovák tannyelvű iskolába íratta be. A válaszadók információiból látszik, hogy a két szülő közül általában az édesanya által látogatott iskola tanítási nyelve volt a döntő. Több adatközlő is leírta, azért kellett szlovák iskolába járniuk, hogy anyjuk tudjon tanulni, foglalkozni velük. Továbbá nemcsak a szülők iskolájának tanítási nyelve meghatározó, hanem egy másik családtagé is. Pl. ha a szülők magyar tannyelvű iskolákban tanultak, de az első gyermekük számára szlovák tannyelvű oktatási intézményt választottak, akkor valószínű, hogy további gyermekeik is ilyen iskolába fognak járni.

2. Iskolaválasztás az iskola és a tanuló otthona vagy egyik szülőjének munkahelye közti távolsága alapján:

■ *Lakhely alapján választottunk hogy közel legyen az iskola.*

■ *A szüleim a szlovák tannyelvű óvodát és általánosiskolát a közelségük miatt választották.*

■ *AI – anyu munkahelyéhez közel volt az iskola.*

Ebbe a csoportba tartozik az a 9 egykori diák, akik számára szüleik az iskola és a lakhely/munkahely közti távolság alapján választottak iskolát. Ebben az esetben is a szülők a gyermekük számára legmegfelelőbb iskola kiválasztása helyett egyéb tényezőket preferáltak – minél közelebb legyen az iskola.

3. Iskolaválasztás szabad akaratból:

■ *Saját akaratomból.*

■ *Azért választottam szlovák iskolát, hogy megtanuljak rendesen szlovákul.*

A harmadik kategóriába tartozó 8 személy állítása szerint saját maguk döntöttek az alapiskola kiválasztásáról. Ezt az állítást azonban nem tartom valószínűnek, mert a szülők általában nem szokták ezt a döntést kizárólagosan a gyerekeikre bízni.

4. Iskolaválasztás kényszerből:

■ *V obci nebola škola ani škôlka s vyučovacím jazykom maďarským. (A faluban nem volt se magyar tannyelvű alapiskola, se magyar tannyelvű óvoda.)*

■ *Navštevovala som na 8 ročné gymnázium a keďže v našom okolí také školy s vyučovím jazykom maďarským nie sú, musela som absolvovať v slovenskom. (Nyolcosztályos gimnáziumot látogattam, és mivel a mi környékünkön magyar tannyelvű iskolák nincsenek, ezért szlovák nyelven kellett végeznem.)*

Ebbe a kategóriába azokat a személyeket soroltam, akiknek kényszerből kellett szlovák tannyelvű iskolában tanulniuk, mert az ő környékükön akkor már nem voltak magyar tannyelvű iskolák. Sajnos a válaszadók információiból nem derül ki, hogy hol laktak akkor, amikor alapiskolát kellett a szülőknek választani, vagyis, hogy hol nem voltak már magyar alapiskolák. Kihangsúlyoznám, hogy az ötödik csoportba a 98 válaszadó válasza alapján csupán 2 adatközlő tartozik, és ez a kategória csak a szlovák nyelven kitöltött kérdőívek válaszaival van jelen. Ezt azzal is magyarázom, hogy mivel az adott településeken már nincs magyar tannyelvű iskola, a magyar kultúra fenntartását és ápolását is nagyon kevesek tarthatják fontosnak azokon a vidékeken, így a nyelvhasználatban is valószínűleg a szlovák nyelv dominál. Nem meglepő, hogy ez a két válaszadó szlovák nyelven töltötte ki a kérdőívet, és az sem, hogy a magyar nyelven kitöltött kérdőívek között nincs ilyen kategória.

5. Iskolaválasztás egyéb indokok alapján:

■ *Kassán akkor is magyar tannyelvű óvoda, alap- és középiskola mukodése ellenére beiratni, mert féltek a perzekúciótól, amellyel már azelőtt is több negatív tapasztalatai voltak nem csak nekik, de nagyszüleimnek és más rokonainknak is.*

■ *Mivel eleget beteges voltam ezért szüleim gyógykezelesre jartak velem a Tatraba. 6 éves koromtól pedig mar csak egyedul mehettem, ezért választottak szüleim a szlovák alapiskolát. Így könnyebb volt a beilleszkedés, mert e gyógykezelesek alatt is csak szlovákul volt oktatás. Gyakran masfel hónapig is ott voltam.*

Az utolsó kategóriába két adatközlő tartozik, akiket egyik előző csoportba sem lehet besorolni az iskolaválasztást befolyásoló tényezők alapján. Ezeknél a válaszadóknál speciális körülmények voltak meghatározóak az iskola kiválasztásánál.

Az iskolaválasztási indokok változóak, de ami biztos, azok a diákok, akik szlovák oktatási intézményeket látogattak, nem tanultak az általuk látogatott iskolákban a magyar nyelvről, irodalomról, kultúráról, nem használták a magyar nyelvet; idővel anyanyelvi kommunikációs kompetenciájuk meggyengült, ami sokuknál identitáscserehez is vezetett. Remélhetőleg azok a szlovákiai magyar szülők, akik most állnak az iskolaválasztás előtt, egyik bemutatott kategóriába sem fognak tartozni, hanem egy következő csoportot képviselnek majd: azok csoportját, akik gyerekeiket magyar tannyelvű iskolába adják, és ezzel megadják a lehetőséget gyerekeiknek, hogy nem idegen nyelven, hanem az anyanyelvükön szerezhetik meg az alapvető ismereteiket.

FELHASZNÁLT SZAKIRODALOM:

■ **SOLYMOSSI** Katalin 2013. *Iskolaválasztás – a háttérben húzóó motivációk és nézetek*, Neveléstudományi és szak módszertani konferencia, Komárom, 2013. január 7-8.

JEGYZETEK:

¹ A kutatás 2015 októberé és 2016 januárja között történt. Az előkutatás részeredményeiről a Katedra 2016. áprilisi számában közltem információt.

² A kérdőív szlovákra fordítását köszönöm Szabó Mihály Gizellának.